

En aquest dossier oferim una anàlisi per conèixer el comportament electoral històric en els comicis autonòmics als tres parlaments del país. Una bona eina per entendre millor quins poden ser els resultats que han de decidir la configuració dels governs al País Valencià, les Illes i Catalunya.

A l'ombra del president

A Catalunya, des del 1980 fins avui, s'han fet sis eleccions al Parlament. Durant aquests anys és indiscutible l'hegemonia d'un nom: Jordi Pujol. Precisament la seva retirada ha introduït la incertesa en el mapa electoral català, que semblava inamovible.

Entre els elements que expliquen l'evolució i el comportament electoral en els comicis al Parlament català cal destacar la relativa poca participació. Els índexs d'absència són d'entre prop del 36% (al 1984) i el 45% (al 1992). Són uns percentatges més alts que els de les eleccions municipals i espanyoles. Aquest fet passa també en altres països europeus, amb les eleccions regionals. Però, en canvi, no passa en altres territoris nacionals com el País Valencià o les Illes, on el percentatge de participació en les eleccions autonòmiques se situa entre el de les votacions al Congrés espanyol, el més baix, i el de les eleccions municipals, el més alt. Val a dir, també, que aquests dos territoris fan les eleccions autonòmiques i locals el mateix dia. Per tant, segurament aquest factor ha estat determinant i ha reforçat a Catalunya un mapa electoral amb aspectes propis, un dels més diferenciats del mapa espanyol. Dit d'una altra manera, potser cal atribuir als índexs d'absència en les eleccions a Catalunya la dualitat que fins avui hi ha hagut entre l'hegemonia pujolista a la Generalitat de Catalunya i la del PSC-PSOE en les eleccions locals.

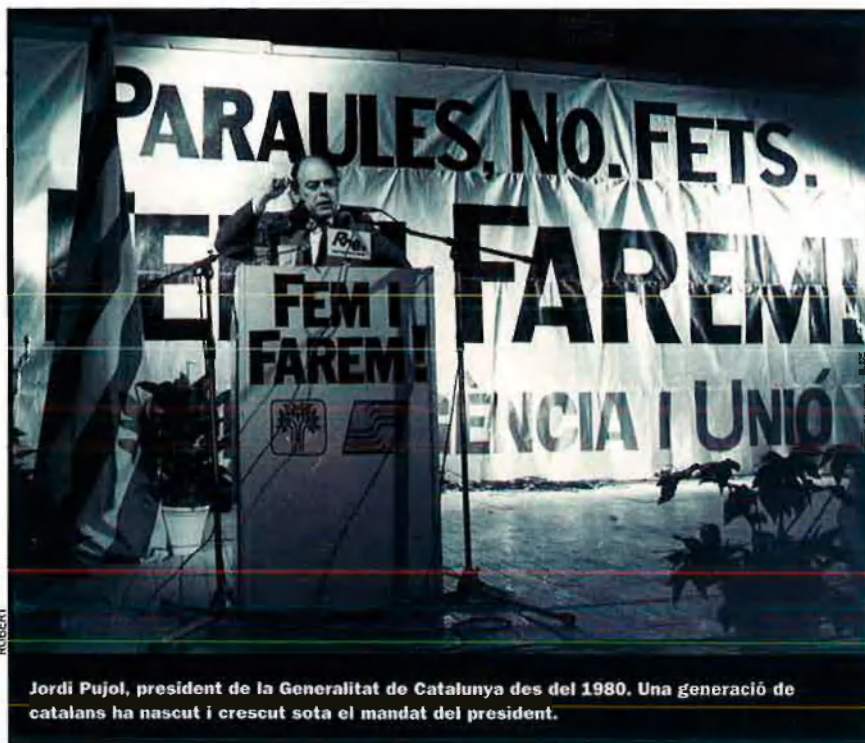
En descriure i analitzar l'evolució del vot a Catalunya, en general, s'observen dues dimensions ideològiques, a partir de les quals s'articulen i es posicionen els electors i partits: l'eix esquerra-dreta i l'eix nacional (espanyolista-catalanista).

Així, molts partits comparteixen possibles electors que es desplacen cap a una o altra opció política, inclosa l'abstenció, segons el tipus de comici. Aquest comportament també ha reforçat, si més no durant molt de temps, el dualisme, per exemple, entre les eleccions catalanes i les espanyoles, que guanyen CiU i el PSC, respectivament. Un dualisme, però, que es va començar a esquarterar en les darreres eleccions al Parlament de Catalunya, al 1999, en les quals el PSC va obtenir més vots que CiU, tot i que va aconseguir menys escons, pels efectes del sistema de correcció de representativitat territorial del sistema electoral català.

Tota una vida amb "el president".

Al marge de les observacions generals, el fet és que CiU ha governat durant vint-i-tres anys amb certa comoditat. Fins i tot, en tres legislatures seguides (la segona, la tercera i la quarta) va disposar de majoria absoluta. I en les altres ha aconseguit acords parlamentaris que li han permès accedir al govern (ERC i Centristes de Catalunya – UCD, al 1980, o el PP en les dues darreres).

Així, la presidència sempre ha recaigut en Jordi Pujol, llevat del període provisional de Josep Tarradellas. És a dir, que una generació sencera ha nascut i crescut coneixent només aquest president. Per tant, és obvi que a Catalunya s'ha enfortit progressivament la visió de sistema presidencialista, malgrat que l'elecció

Jordi Pujol, president de la Generalitat de Catalunya des del 1980. Una generació de catalans ha nascut i crescut sota el mandat del president.

del cap de l'executiu català sigui indirecta; és a dir, els electors trien, per un sistema de llistes tancades, els representants del Parlament i són els diputats els que escullen el cap de govern. La perpetuació de la figura de "president Pujol" ha anat consolidant, en part, un sistema polític personalista, que s'ha basat més en els lideratges dels caps de llista electorals que no pas en el paper estricte dels partits.

La potència de la figura de Jordi Pujol en el mapa polític català nascut de la transició ha estat una de les dificultats principals que ha tingut l'oposició al Parlament de Catalunya.

Al 1980, quan tots els auguris donaven per segura una victòria del PSC, —que havia estat la formació més votada en les eleccions espanyoles del 1977 i del 1979 i en les municipals també del 1979—, CiU es va imposar en els comicis al Parlament de Catalunya. Jordi Pujol va ser l'element catalitzador del catalanisme moderat, amb una campanya electoral molt centrada en la recuperació de les institucions catalanes, és a dir, en l'eix ideològic nacional.

Aquesta primera victòria inesperada de CiU va agafar de sorpresa el PSC, que va refusar les propostes de pacte de

CiU. Alguns sectors socialistes han reconegut que potser aquest va ser un gran error estratègic que llavors va allunyar definitivament el PSC del govern de Catalunya.

El llarg camí de l'oposició.

Aquests resultats electorals de CiU, viscuts com una derrota pel PSC, van permetre a la llavors coalició catalanista enrocar-se al Govern català. Així, la formació liderada per Pujol va viure els seus millors anys, amb tres majories absolutes seguides i una oposició ofegada per l'omnipresència del president.

Per la seva part, el primer partit de l'oposició al Parlament de Catalunya, el PSC, va començar el 1980 un periple per trobar la fórmula més adequada per aconseguir l'objectiu d'assolir la presidència de Catalunya. Raimon Obiols, avui eurodiputat del PSC-PSOE, va ser el candidat que ho va intentar més vegades i el que va viure les tres majories absolutes de CiU com a líder del partit socialista. Al 1995, Joaquim Nadal, llavors alcalde de Girona, va substituir Obiols com a cap de llista del PSC. Tot i que la formació de Pujol no renovava majoria absoluta, va continuar sent la força més votada. Al 1999, Pasqual Ma-

ragall, exalcalde de Barcelona i actual presidenciable del PSC, va fregar l'anelat objectiu i de fet va obtenir un nombre més alt de vots. Però la distribució d'escons, amb el sistema electoral de la llei d'Hondt, va permetre que CiU mantingués la majoria parlamentària. Maragall ha estat l'únic candidat dels socialistes que s'ha presentat amb l'expectativa a la vista de la retirada política de Jordi Pujol.

Però, a banda dels candidats que ha hagut de cremar el PSC amb els seus enfrontaments electorals a Catalunya, els socialistes també han hagut de jugar amb una altra circumstància en contra. Al 1982, el PSOE va aconseguir el Govern espanyol. Les majories absolutes aconseguides pels socialistes a Madrid el 1986 i el 1989 van posar sovint en contradicció l'acció de govern a Espanya dels socialistes i l'acció política a Catalunya del PSC. I especialment difícil de compaginar va ser l'actuació del PSC quan PSOE i CiU van establir una política d'aliances, al 1993, en la darreria del mandat del PSOE a Madrid.

Ara, però, paradoxalment, amb el PSOE a l'oposició (fins i tot amb una greu crisi interna, durant uns primers anys), el PSC ha tingut més camp lliure per gestionar la seva acció política, en un moment que el seu adversari polític principal, CiU, viu les hores més difícils, per haver d'afrontar el procés de relleu d'una figura amb lideratge històric, Jordi Pujol, cap a la d'Artur Mas.

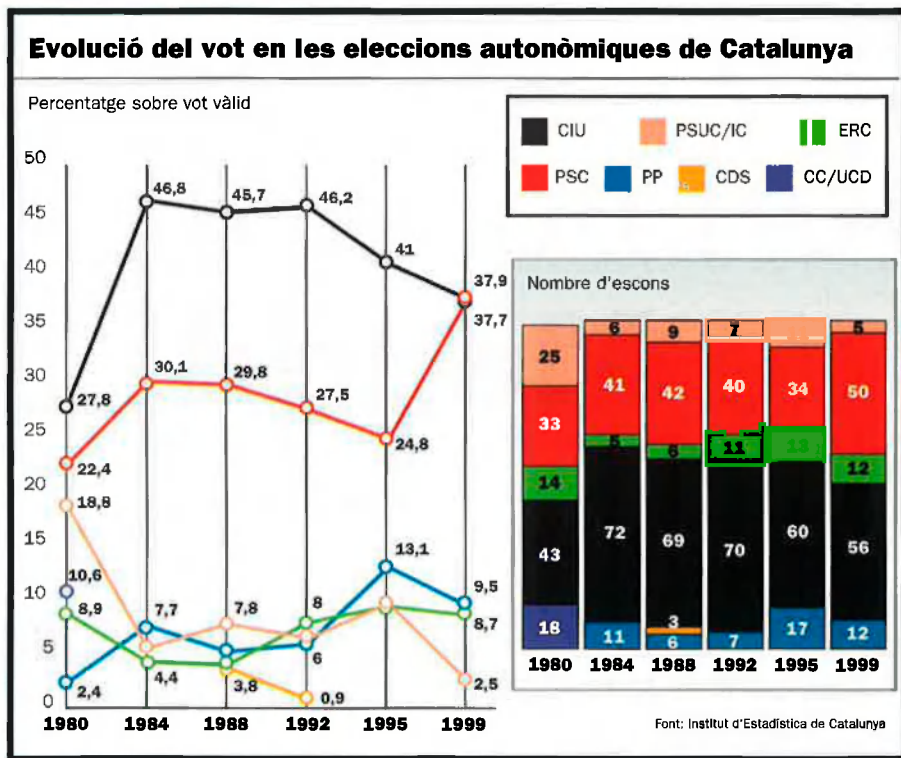
Les altres forces de l'oposició tampoc no han tingut fàcil el camí. ERC, que no va poder participar amb sigles pròpies en les primeres eleccions del 1977 a les Corts espanyoles, va treure el seu millor resultat electoral, després del franquisme, en les primeres eleccions catalanes del 1980. Amb el candidat Heribert Barrera va aconseguir 14 escons. En aquesta legislatura, els republicans van donar suport al Govern de Pujol. Una decisió que generà moltes divisions internes, que van portar a un daltabaix electoral. L'any 1984, ERC només va aconseguir 5 escons. I en les següents, sota el lideratge de Joan Hortalà, en va aconseguir 6.

ERC va viure un procés de renovació amb la incorporació de sectors nous

provinents de Nacionalistes d'Esquerra i de La Crida, especialment a principi dels anys noranta. Sota el lideratge d'Àngel Colom i amb la incorporació de l'independentisme explícit a l'ideari del partit, ERC va recuperar representació, amb 11 escons. Una recuperació que es confirmà el 1995, també amb Colom com a candidat i l'obtenció de 13 escons. Però de nou, els enfrontaments interns van desencadenar una crisi, que va acabar amb l'abandó del mateix Colom i d'altres alts càrrecs de la formació i amb la creació de l'efímer Partit per la Independència. Malgrat tot, la nova direcció del partit, encapçalada per Josep-Lluís Carod-Rovira, va poder reconduir la situació, i la formació va aconseguir consolidar un espai propi en les darreres eleccions del 1999, amb 12 escons. Ara, les perspectives electorals auguren un creixement significatiu d'ERC, amb opcions a esdevenir la tercera força política de Catalunya.

L'espai del PSUC. Una de les formacions polítiques més emblemàtiques de la clandestinitat del franquisme va ser el PSUC. Aquest pes polític, però, no es va traslladar a les eleccions. En les primeres eleccions al Parlament català, el PSUC va aconseguir els seus millors resultats, amb 25 escons, sota la candidatura del carismàtic Josep Benet, que havia estat escollit senador per l'Entesa dels Catalans (Socialistes de Catalunya, PSUC, ERC i Estat Català), amb un rècord d'1.346.062 vots. Però en les següents eleccions, ja amb Antoni Gutiérrez Díaz de candidat, el PSUC va disminuir la seva representació fins a 6 escons. Els efectes de l'anomenat "vot útil" van comportar un transvasament de vots cap al PSC. Això s'afegia a una forta crisi interna, en el cinquè congrés, que desencadenà l'escissió i la creació del Partit dels Comunistes de Catalunya (PCC), que també es va presentar i va aconseguir convertir-se en la força extraparlamentària més votada.

Al 1988 l'espai electoral del PSUC es va recompondre una mica amb el naixement de la federació Iniciativa per Catalunya (IC), inicialment integrada pel mateix PSUC, PCC i Nacionalistes d'Esquerra. Amb el lideratge de Rafael Ribó, aquesta federació va aconseguir 9 escons. Aquest procés d'intentar aglutinar

les formacions d'esquerra catalanes, seguint el model de l'Olivo italià, va ser acompanyat de crisis internes periòdiques entre els sectors provinents del PCC, del PSUC, i de les tensions a IC per les relacions amb Izquierda Unida. D'aquestes crisis va sorgir una nova escissió. Al 1998, poc abans de les eleccions al Parlament de Catalunya, va néixer Esquerra Unida i Alternativa (EUiA), el referent d'IU a Catalunya. Aquesta divisió va comportar una de les situacions més crítiques per a aquest espai electoral provinent del PSUC. L'any 1999, Iniciativa per Catalunya Verds es presentà en coalició amb el PSC a Tarragona, Girona i Lleida, i a Barcelona, en solitari. Va aconseguir els seus pitjors resultats, amb 5 escons, i com ja havia passat amb el PCC al 1988, EUiA no va aconseguir entrar al Parlament. Ara, amb Joan Saura com a presidenciable, ICV ha aconseguit normalitzar les relacions amb els seus excompanys de formació i concorreran en coalició a les pròximes eleccions municipals, un fet que fa preveure una recuperació de part d'aquest espai electoral.

Pel que fa a l'espai de centredreta espanyola, aquest mai no ha aconseguit consolidar-se a Catalunya com una alternativa real de govern. Inicialment, aquest

espai va ser representat per Centristes de Catalunya – UCD, que va aconseguir 18 escons al Parlament català. La desaparició, però, d'UCD a Espanya va transvasar part del seu electorat a Catalunya –el més reticent a donar suport al catalanisme moderat de CiU– cap a Coalició Popular (AP, PDP i PL), que va obtenir 11 escons. Durant els anys de crisi i renovació d'AP, que va donar com a fruit el PP, aquest espai electoral no va superar els 7 escons del 1992, amb el lideratge d'Aleix Vidal-Quadras.

Coincidint amb l'auge del PP a Espanya i amb un discurs marcadament anticatalanista i espanyolista, els populars, per mà de Vidal-Quadras, van aconseguir arribar als 17 escons, al 1995. Un discurs que va ser desactivat des de la cúpula del partit a Madrid, per no posar en perill els acords de govern entre CiU i PP, a partir del 1997. En les darreres eleccions, els populars van perdre cinc escons, amb el lideratge d'Alberto Fernández Díaz. Actualment, el desgast que ha viscut el PP a Catalunya per la gestió dels populars al Govern de Madrid sembla que no deixa en una bona situació l'actual candidat, Josep Piqué.